

VU Research Portal

Antwoord geven op het leven zelf

Smit, J.D.

2015

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Smit, J. D. (2015). *Antwoord geven op het leven zelf: Een onderzoek naar de basismethodiek van de geestelijke verzorging*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

INHOUD

1 INLEIDING	17
1.1 Methodiekvraag in context	18
1.1.1 De context van de geestelijk verzorger	18
1.1.2 De context van de organisatie	18
1.1.3 De context van de beroepsgroep	19
1.1.4 De maatschappelijke context	20
1.1.5 Nederlandstalige Studies	20
1.2 Probleemstelling: basismethodiek	22
1.3 Opzet van de studie	23
1.4 Relevantie	23
1.5 Wetenschapstheoretische positionering	24
1.5.1 De keuze voor een generiek discours	24
1.5.2 Antropologische verankering	25
1.5.3 Inhoudelijk geïnformeerd door filosofie en theologie	25
1.5.4 Functioneel verhelderd door filosofie, theologie en sociale wetenschappen	26
1.6 De weg van deze studie	27
2 ZORG, BEGELEIDING, METHODIEK	29
2.1 Zorg	29
2.1.1 Heidegger en Ricoeur	29
2.1.2 Van Heijst	30
2.1.3 Tronto	31
2.1.4 ‘Zorgen voor’, ‘zorgen dat’ en zorgvuldigheid	32
2.1.5 Rationaliteit van de zorg	34
2.1.5.1 Doelrationaliteit/functionele rationaliteit	35
2.1.5.2 Waarderationaliteit/substantiële rationaliteit	35
2.1.5.3 Onderscheid en verwevenheid	36
2.2 Praktijk	37
2.3 Begeleiding	39
2.3.1 Expertise	40
2.3.2 Veranderen	40
2.3.3 Welzijn	41
2.4 Methode, methodiek, methodologie	42
2.4.1 Kenmerken van methodisch werken	43
2.4.2 Methodiekontwikkeling	47
2.4.2.1 Gegroeid	47
2.4.2.2 Ontwikkeld	48
2.4.2.3 Bedacht	49
2.4.3 Twee conclusies	50
2.5 Basismethodiek	51
3 ZINGEVING ALS DOMEIN	55
3.1 Drie paradigma’s	55
3.2 Schaakstukken op het bord: James Fowler	57
3.3 Nederlandse domeindiscussie	59
3.3.1 Vier poorten	60
3.3.2 ‘Het leven zelf’	61
3.4 Zingeving: antwoord geven op het leven zelf	63
3.4.1 Basis: het beschouwend vermogen	64
3.4.2 Inhoud: antwoord op het levensappel	65
3.4.3 Katalysatoren van zingeving	67

3.4.4 Bemiddeling van zingeving: Culturele zingevingstradities	68
3.4.5 Bron van zingeving: Spiritualiteit	69
3.4.6 Locus van het zingevingproces	70
3.5 Definities	71
3.5.1 Het ultieme	71
3.5.2 Transcendentie	72
3.5.3 Verbeelding	73
3.5.4 Zelftranscendentie	74
3.5.5 Religieuze zingeving	75
3.5.6 Het heilige	76
3.5.7 Levensbeschouwing	77
3.5.8 Wijsheidstradities	78
3.5.9 Spiritualiteit	78
3.6 Samenvatting	81
4 DE INFRASTRUCTUUR VAN HET ZINGEVINGSPROCES	83
4.1 Intellectuele achtergrond: drie discoursen	85
4.1.1 Metafysisch discours	85
4.1.2 Hermeneutisch discours	86
4.1.3 Psychologisch discours	87
4.2 Drie gestalten van zin	88
4.2.1 Zin als verbondenheidservaring	90
4.2.2 Zin als betekenis	94
4.2.2.1 Lagen van betekenis	94
4.2.2.2 Betekenisgehelen	95
4.2.2.3 Evaluatie in betekenisgeving	96
4.2.3 Zin als motivatie tot handelen.	98
4.2.4 Dynamiek van het zingevingproces	99
4.2.5 Spiritueel-ethisch karakter van het zingevingproces	102
4.3 Dialectiek van het zingevingproces	103
4.3.1 Mens en wereld	104
4.3.2 Transcendentie en verbeelding	107
4.3.3 Traditie en persoonlijk antwoord	108
4.3.4 Bevestiging en Toewijding	109
4.4 Narratieve grondvorm van het zingevingproces	111
4.4.1 Leven in verhalen	111
4.4.2 Polariteiten van het levensverhaal	113
4.5 Samenvatting	114
4.5.1 Domein en identiteit van de geestelijke verzorging	114
4.5.2 Richtingwijzers voor begeleiding	117
5 EXISTENTIEEL WELZIJN ALS PRAKTIJKDOEL	121
5.1 Denken in doelen	121
5.1.1 Extrinsic en intrinsiek praktijkdoel	121
5.1.2 Van motief naar doel	122
5.1.3 Traject van dit hoofdstuk	123
5.2 Van functie naar doel: Clebsch en Jaeckle	124
5.3 Typen en doelen van pastoraat	126
5.3.1 Kerygmatisch pastoraat: verleiden tot verandering	127
5.3.2 Therapeutisch pastoraat: zoeken naar heling	127
5.3.3 Evenmenselijk pastoraat: bergen in relaties	128
5.3.4 Narratief-hermeneutisch pastoraat: projecteren van een weg	128
5.3.5 Conclusies	129
5.4 Vier praktijkdoelomschrijvingen geanalyseerd	130
5.4.1 Criteria	130

5.4.2 Smeets	131
5.4.3 Flierman	134
5.4.4 Timmerman	136
5.4.5 Riemslagh	139
5.4.6 Conclusies	143
5.5 Existentieel welzijn	144
5.5.1 Zijn en zo-zijn	145
5.5.2 Toestand en beweging	148
5.5.3 Domeinen van welzijn	151
5.5.4 Existentieel welzijn als beaamd optimum	153
5.5.5 Aspecten van existentieel welzijn	154
5.5.6 Het niet-lineaire verband tussen spiritualiteit en welzijn	158
5.5.7 Conclusies	160
6 METHODISCHE MODELLEN IN DE GEESTELIJKE VERZORGING	161
6.1 Relationale modellen	162
6.1.1 Contextueel Pastoraat.	162
6.1.1.1 De status van deze benadering	162
6.1.1.2 Methodische opbrengst	165
6.1.2 Presentiebenadering	166
6.1.2.1 Eigen aard	167
6.1.2.2 Recht doen aan ambiguïteit, ondoorzichtigheid en tragiek	169
6.1.2.3 Beïnvloeding en doel	169
6.1.2.4 Ethisch fundament	170
6.1.2.5 Kritiek	170
6.1.2.6 Opbrengst	172
6.2 Formele modellen	176
6.2.1 Een narratief-psychologisch model	176
6.2.2 De Nijmeegse contingentiemethode	178
6.2.3 Zorg voor het verhaal	180
6.3 Functionele modellen	183
6.3.1 Focusmodel: resultaatgericht pastoraat.	184
6.3.2 Levensvragen in de hulpvraag	186
6.3.3 Diagnostische modellen	189
6.4 Motivationale modellen	192
6.4.1 Karakteristiek	192
6.4.2 Doel van spirituele modellen	194
6.4.3 De spirituele weg	195
6.4.3.1 Weiher: begeleiding rond het spiritueel geheim	195
6.4.3.2 Leget: Innerlijke ruimte	198
6.4.3.3 Van Knippenberg: Existentiële zielzorg	201
6.4.3.4 Ajouaou: de vraaghouding doorbreken	203
6.5 Conclusies	204
7 METHODOLOGISCHE VERANTWOORDING	209
7.1 Opzet van het onderzoek	209
7.1.1 Grondslag en doel van het onderzoeksontwerp	209
7.1.2 Aard van het onderzoek	210
7.1.3 Dataverzameling	212
7.2 Uitvoering van het onderzoek	213
7.3 Analyse	215
8 METHODISCHE PROFIELEN	219
8.1 Een relationele oriëntatie: Erik	219
8.1.1 Erik: meelopen tot inzicht	219

8.1.1.1	Methodische lijn	220
8.1.1.2	Doel	223
8.1.1.3	Perspectiefvergroting	223
8.1.1.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek	224
8.2	Een formele oriëntatie: Annelies en Fred	224
8.2.1	Annelies: ‘meer dan babbelen’	224
8.2.1.1	methodische lijn	225
8.2.1.2	Doel	227
8.2.1.3	Perspectiefvergroting	227
8.2.1.4	Begeleidingsmodus, Ontmoeting en Dialectiek	228
8.2.2	Fred: gekend worden in wat je drijft	228
8.2.2.1	Methodische lijn	228
8.2.2.2	Doel	233
8.2.2.3	Perspectiefvergroting	233
8.2.2.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek	233
8.3	Een spirituele oriëntatie: Dirk en Gerard	234
8.3.1	Dirk: kunnen veranderen	234
8.3.1.1	Methodische lijn	235
8.3.1.2	Doel	238
8.3.1.3	Perspectiefvergroting	238
8.3.1.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek	238
8.3.2	Gerard: brengen van een goede boodschap	239
8.3.2.1	Methodische lijn	239
8.3.2.2	Doel	244
8.3.2.3	Perspectiefvergroting	244
8.3.2.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek	245
8.4	Een functionele oriëntatie	246
8.4.1	Berend: vrede vinden en leven met beperkingen	246
8.4.1.1	Methodische lijn	246
8.4.1.2	Doel	248
8.4.1.3	Perspectiefvergroting	249
8.4.1.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek.	250
8.4.2	Chris: recht doen en opstaan	250
8.4.2.1	Methodische lijn	250
8.4.2.2	Doel	252
8.4.2.3	Perspectief	252
8.4.2.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek	253
8.4.3	Henk: leven volgens je roeping	254
8.4.3.1	Methodische lijn	254
8.4.3.2	Doel	258
8.4.3.3	Perspectief	258
8.4.3.4	Begeleidingsmodus, ontmoeting, dialectiek	259
9	VERGELIJKENDE ANALYSE	261
9.1	Algemene opmerkingen	261
9.2	De methodische lijn	262
9.2.1	Matrix	263
9.2.2	Van het relationele en formele naar het spirituele	267
9.2.3	Van het spirituele naar het functionele	270
9.3	Existentieel welzijn	271
9.4	Perspectiefvergroting als schakeling	273
9.5	Begeleidingsmodus	274
9.6	Ontmoetingskarakter	275
9.7	Van betekenis zijn	276
9.8	Conclusie: verdiepende beweging	277

10 BASISMETHODIEK GEESTELIJKE VEZORGING	279
10.1 De contactvorm: ‘begeleidingsontmoeting’	280
10.1.1 Betreden van de persoonlijke ruimte	280
10.1.2 Filosofie van de ontmoeting	282
10.1.3 Bezoek als spiritueel fenomeen	282
10.1.4 Zich bewegen in de zingevingsomgeving	283
10.1.5 Functionaliteit van de ontmoeting	284
10.1.6 De presentie-interventie controverse	285
10.2 Het streefdoel: spirituele conformiteit	287
10.3 Het proces van verdieping	288
10.3.1 Verdiepen door het realiseren van relationele waarden	288
10.3.2 Verdiepen door het realiseren van formele waarden	290
10.3.2.1 Structureel-formele waarden	290
10.3.2.2 Inhoudelijk-formele waarden	293
10.4 Het verhoopte doel: levensfunctionaliteit	296
10.5 Basismethodiek in beeld	297
10.5.1 Naderen-verdiepen-laten-verbinden-vieren	297
10.5.2 Het rituele bad als icoon	299
10.6 Implicaties 302	
10.6.1 De rol van de expertise	302
10.6.2 Status en gebruik van de basismethodiek	303
10.6.3 De profileringscontroverse	304
11 SLOTBESCHOUWING	307
11.1 De praktische waarde van het onderzoek	307
11.2 De theoretische waarde van het onderzoek	308
11.3 De bruikbaarheid van het onderzoek	310
11.4 Mogelijkheden voor verder onderzoek	310
11.5 Terugblik	312
BIJLAGEN	315
SAMENVATTING	320
SUMMARY	326
LITERATUUR	332